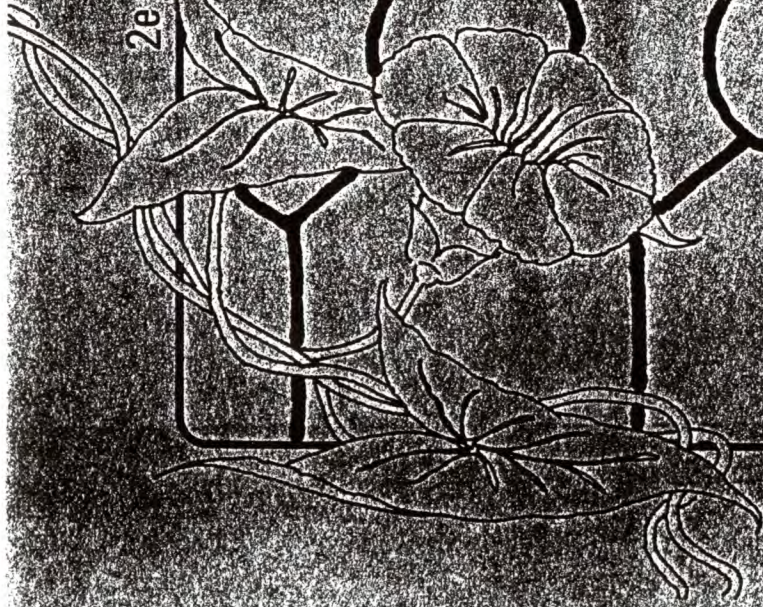
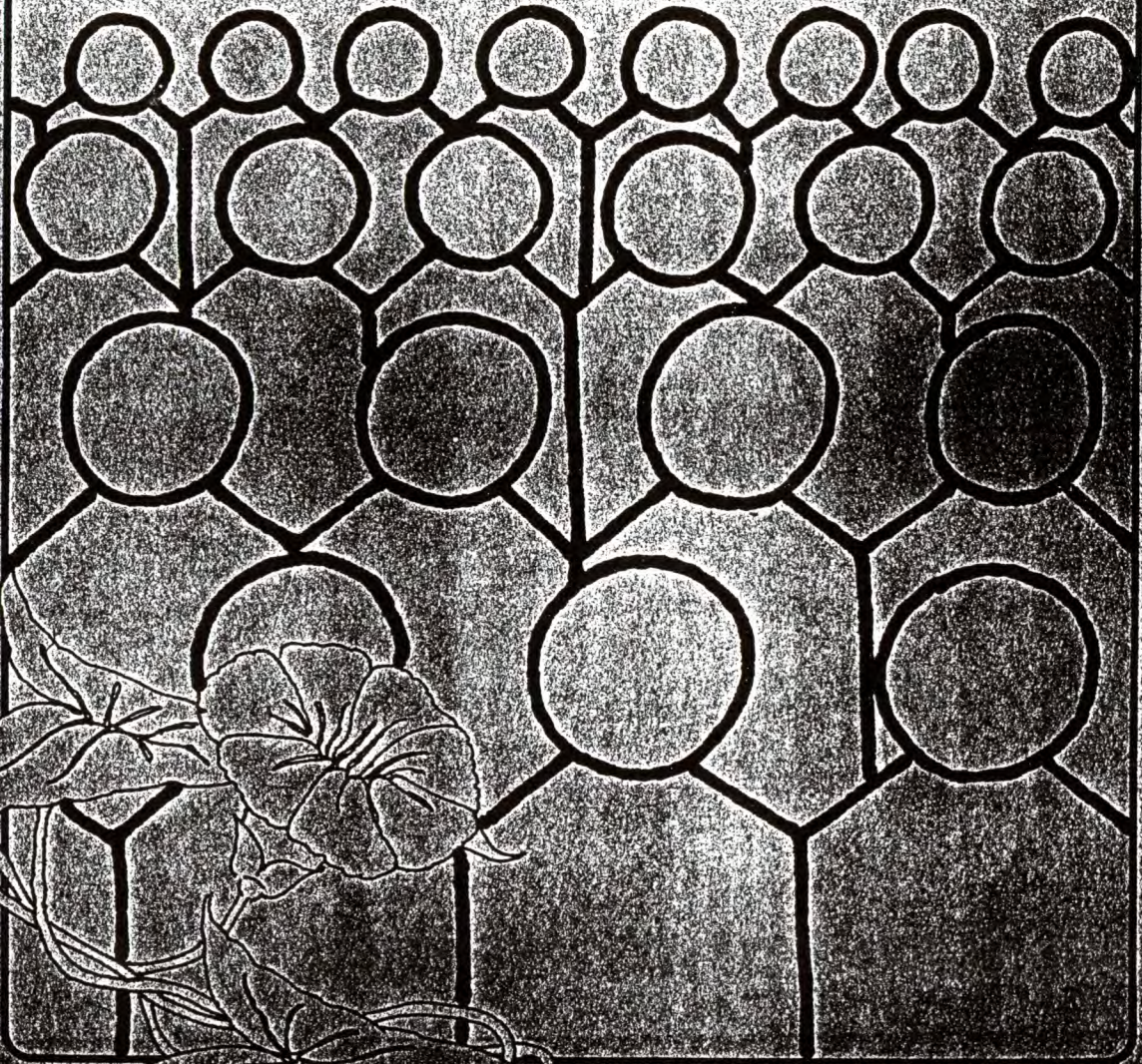

2e jaargang № 3, mirt '83, contactblad voor Gezondheidskunde

SANT ESANT OSO
OSANT ESANT OS
ESANT ESANT O

verder informatie bij de uitgever

dragen aan de bevordering van de gezondheid van de schoolbevolking. De NVGVO vraagt voor deze reactie en met name de aanbevelingen van een leergebied 'Verzorging' en een integraal beleid rond de zorg voor gezondheid in het onderwijs gaarne uw aandacht en verwacht hiermee een constructieve bijdrage te hebben geleverd aan de besluitvorming ten aanzien van het onderwijs-beleid voor de komende jaren.

NOTEN

1. Eindadvies van de Kommissie Nationaal Plan GVO.
Deel 5: GVO in het onderwijs; pre-advies door W.G. Hegger en J.A.M. van Hameren. Staatsuitgeverij, 's-Gravenjahe, 1981.
2. Als laatste voorbeeld hiervan te noemen: Gespreksnotitie inzake GVO, Rijksbegroting voor het jaar 1982. Tweede Kamer, zitting 1981-'82, 17100, hoofdstuk XVII, nr. 69 pag. 13-14.
3. ACLO Gezondheidskunde en Omgangskunde, Gezondheidskunde in het voortgezet onderwijs. Rapport van de Verkenninggroep gezondheidskunde in het voortgezet onderwijs, Enschede, 1982.
4. M. Lalonde, A new perspective on the health of Canadians. Ottawa, 1974.
5. J.C.M. Hattinga Verschure, Het verschijnsel zorg, Lochem 1981.
6. W.G. Hegger, Gezondheidskunde in de lerarenopleiding voor het basisonderwijs. ACLO G&O, Enschede 1980.

in Amsterdam een workshop gehouden. Doel van de workshop was een bezinning op de rol van het schoolvak Biologie binnen de gezondheidseducatie. Hiertoe was vooraf over ieder land een korte beschouwing aan de deelnemers rondgestuurd waarin de huidige bijdrage van biologen aan de gezondheidseducatie en de toekomstige ontwikkelingen ten aanzien van curriculum en methoden van de gezondheidseducatie werden opgesomd.

De 24 deelnemers waren afkomstig uit 9 verschillende landen van de Europese Gemeenschap en werkzaam op het terrein van biologie-onderwijs en/of gezondheidseducatie. Tevens waren er vertegenwoordigers van WHO, IUHE, direction of Health and Safety van de EEG en de stafafdeling GVO van het ministerie van Volksgezondheid.

Zoals bij vorige door de ECBA georganiseerde workshops is ook ditmaal de bedoeling de resultaten van de discussie onder te brengen in een boekje.

Dit vooral ter inspiratie van beleidsmakende instanties.

5

HEALTH EDUCATION AND SCHOOLBIOLOGY

Inleiding

Onder deze naam werd op 15, 16 en 17 december door de European Community Biologist Association (ECBA)

De status quo

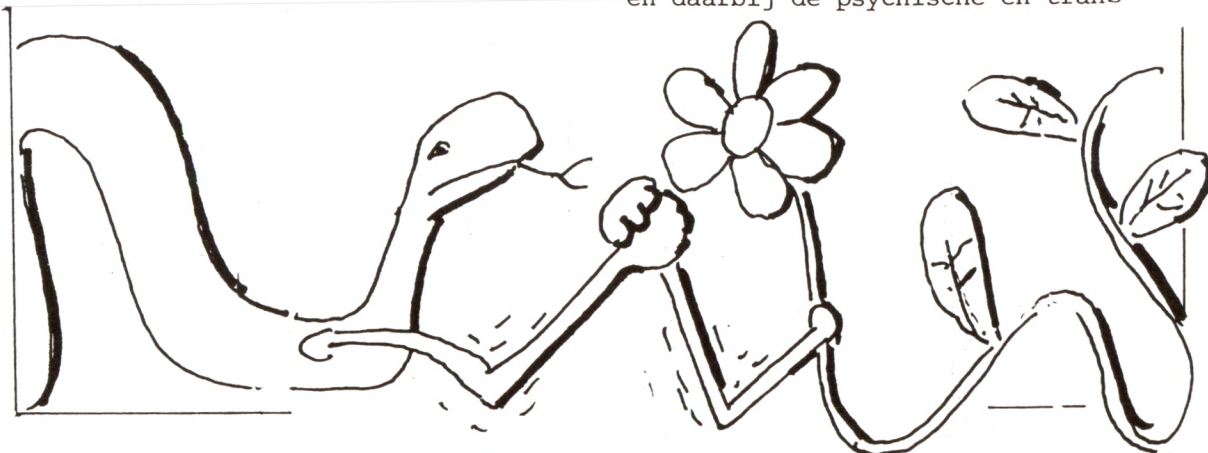
Tussen de deelnemende landen bleken grote verschillen te bestaan ten aanzien van de plaats en invulling van gezondheidseducatie op de basisschool (primary schools), het voortgezet onderwijs (secondary schools) en de lerarenopleidingen. Biologie als schoolvak vervult daarin een rol die varieert van perifeer tot zeer centraal. Op het eerste gezicht spreekt uit de stukken een vrij negatieve (gezond = niet-ziek) optiek op gezondheid en liggen de voornaamste bijdragen van biologen in de sfeer van preventie van lichamelijke kwalen middels voorlichting.

Sommige landen maken melding van het bestaan van gezondheidseducatie projecten waarin een aantal disciplines samenwerken. In een enkel geval wordt daarbij gebruik gemaakt van deskundigheid van buiten de school. De algemene indruk is in de meeste Europese landen dat alleen binnen het schoolvak biologie gezondheidseducatie een min of meer systematische plaats krijgt, waarbij educatie vooral als voorlichting lijkt te worden opgevat.

Nederland neemt in Europees verband een aparte plaats in omdat hier behalve biologiedocenten ook tweede en derde graads (binnenkort ook eerste graads) gezondheidskundedocenten worden opgeleid en dat gezondheidseducatie op een aantal schooltypen (LBO-MBO) vooral binnen het schoolvak gezondheidskunde aan de orde komt.

De workshop

Op de eerste ochtend werd na een kort introductierondje het onderwerp ingeleid door prof. G. Schaefer. Hij rapporteerde over zijn trans-culturele onderzoek omtrent het concept gezondheid. Door middel van associaties en definities kwam Schaefer tot het inzicht dat het begrip gezondheid in West-Duitsland een vooral negatieve betekenis (afwezigheid van ziekte) had en verder als een statische, fysieke toestand werd opgevat. Op de Fileppijnen bleek daarentegen gezondheid vooral een positieve inhoud te hebben en vatte men het vooral op als een harmonieus proces met zowel lichamelijke als geestelijke aspecten. Uit het betoog werd niet helemaal duidelijk waaraan Schaefer dit verschil toeschreef. Prof. Schaefer introduceerde vervolgens zijn eigen op de algemene systeemleer geïnspireerde opvattingen over het concept gezondheid. Gezondheid zou het proces van harmonieuze interactie van het individu met de omgeving zijn. Het individu wordt daarin opgevat als een open systeem met lichamelijke en geestelijke subsystemen die zowel met de natuurlijke als de sociale (cultureel) omgeving in interactie gaan. De gezondheid raakt in deze optiek gestoord wanneer de subsystemen zich gaan isoleren (gesloten raken). Volgens prof. Schaefer hadden biologen de neiging zich te concentreren op de fysieke en daarbij de psychische en trans-

cendente aspecten van gezondheid te verwaarlozen. Hierna werd onder leiding van de voorzitter, prof. Vlijm, door alle deelnemers kort lucht gegeven aan de verwachtingen ten aanzien van deze workshop. Opvallend hierbij waren vooral de uitlatingen van prof. Jolivet (directorate of Health and Safety of the European commission) aan het adres van 'mr. chairman'. Jolivet verwoordde het standpunt van de ministers van Volksgezondheid van de EEG (november 1978) en sprak de hoop uit dat de resultaten van deze workshop de diverse regeringen zouden aansporen zich te laten leiden door de aanbevelingen die in diverse rapporten door deskundigen in EEG-verband werden gedaan. De twee belangrijkste aanbevelingen uit diverse EEG-rapporten zijn in dit verband:

- gezondheidseducatie is een algemene functie van onderwijs en moet gegeven worden aan alle leerlingen op ieder schooltype.
- daartoe dienen docenten een adequate training te krijgen.

Jolivet merkte tenslotte op dat zo mogelijk speciale aandacht moest worden besteed aan de effectmeting van gezondheidseducatie, vooral wat de economische facetten betreft. Dit omdat een bezuinigend effect voor de kosten voor de gezondheidszorg voor beleidsmakende instanties een sterk argument vormt.

Na de inventarisatieronde werden de aandachtspunten verdeeld over drie werkgroepen. Deze werkgroepen zijn de rest van de workshop blijven funktioneren onder de volgende motto's:

- gezondheidseducatie bezien vanuit het standpunt van een bioloog
- de rol van schoolbiologie in gezondheidseducatie
- biologische onderwerpen binnen de gezondheidseducatie op diverse schooltypen en bijbehorende methodologie.

De bevindingen in de werkgroepen werden in plenaire sessies gerapporteerd en bediscussieerd. In de

laatste plenaire bijeenkomst werd overeenstemming bereikt over een aantal aanbevelingen. De verdere bespreking zal zich vooral hierop concentreren.

Standpunt van de bioloog

De discussie in deze groep richtte zich vooral op de vragen: wat is gezondheid en wat is gezondheidseducatie. Gezondheid werd opgevat als een positieve karakteristiek van het leven, in al zijn manifestaties en op alle nivo's. Menselijke gezondheid hangt nauw samen met de gebalanceerde interactie tussen lichaam, geest, maatschappij en milieu. Gezondheidseducatie is een multidisciplinaire aangelegenheid waarbij biologie, psychologie, sociologie alsmede opvoedkundige (methodologie) aspecten een rol spelen.

Erkenning dus dat biologie niet alleen de bron voor Gezondheidseducatie is, maar wel:

vrijwel alle onderwerpen binnen de gezondheidseducatie hebben een biologische basis en bovendien is biologie als vak vertegenwoordigd in de meeste schooltypen.

Daarom:

biologieleraren dienen een essentiële rol te spelen in de gezondheidseducatie en er zou in de initiële opleiding en de nascholing van biologiedocenten met name aandacht moeten worden geschonken aan zaken als bio-ethiek, waardenverheldering en besluitvorming in relatie tot gezondheidsproblemen.

Rol van de schoolbiologie

Gezondheidseducatie is een verantwoordelijkheid voor het gehele schoolsysteem. De biologiedocent speelt hierin een centrale rol, maar het schoolklimaat moet stroken met de doeleinden van de gezondheidseducatie. Bovendien is samenwerking met andere docententeams een vereiste. Het leek de leden van de werkgroep relevant de doelen van het biologieprogramma duidelijk te expliciteren

en een aantal biologische principes te formuleren die tezamen kunnen dienen als één van de steunpilaren voor gezondheidseducatie. Men is met deze principes aan de slag gegaan, maar de tijd ontbrak om tot een afgerond geheel te komen.

Onderwerpen en methodologie

Deze werkgroep boog zich over de mogelijke invulling van een curriculum gezondheidseducatie zoals een bioloog die zou kunnen geven. In deze praktische discussie kwamen een aantal problemen boven:

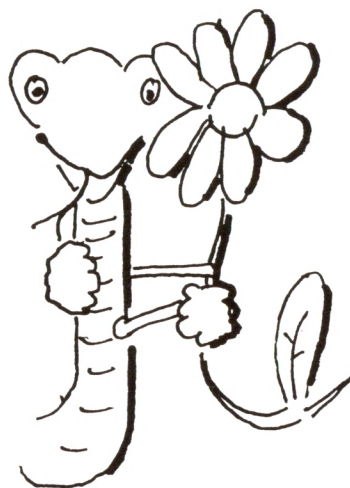
- er moet worden gekozen: of meer tijd voor biologie of andere prioriteiten binnen de biologie
- spanningen tussen schoolbiologie opgebouwd volgens het traditionele academische schema of uitgaan van de leefwereld van de leerling
- blijft biologie nog wel biologie als er zoveel aandacht voor gezondheidseducatie is.
- mag - moet - kan de bioloog meer dan de cognitieve en materiële aspecten behandelen.

Duidelijk werd wel dat de methodologie een belangrijke kwestie was en dat biologiedocenten getraind dienen te zijn (worden) in de voor gezondheidseducatie geëigende werkwijzen. Als doel van de gezondheidseducatie werden een viertal punten onderscheiden:

- nauwkeurige informatie geven
- leerlingen leren hoe een geïnformeerde keuze te maken
- instrumentarium om die keuzen te konkretiseren aanreiken
- leerlingen bewust maken van invloeden op gedrag die buiten de directe invloed van het individuen liggen.

Tenslotte

Als bioloog werkzaam binnen de gezondheidskunde viel mij tijdens deze workshop vooral op dat er in biologische kringen over gezondheidseducatie gedacht wordt op een wijze die zeer herkenbaar is voor gezondheidskundigen. Het biologie-onderwijs in

Europa en vooral in Nederland heeft de afgelopen jaren een aantal meer en minder geslaagde vernieuwingspogingen gekend waarin, zoals trouwens in bijna alle schoolvakken, het bestaande curriculum kritisch werd beschouwd. Daarbij werd en wordt gestreefd naar een meer leerling- en maatschappijgericht onderwijs. Achtereenvolgens richtte de aandacht zich op seksualiteit en relationele vorming, milieu-educatie en gezondheidseducatie. De emancipatie van de schoolbiologie van de academische traditie is nog geenszins een feit, maar het vak is onmiskenbaar in ontwikkeling. Een hernieuwde dialoog, nu op inhoudelijke basis, tussen biologie en gezondheidskunde zou in Nederland wellicht in de toekomst tot vormen van vruchtbare samenwerking kunnen leiden.

Lex Bouter,
SOL vakgroep gezondheidskunde Utrecht.